

مهرورزی و مواسات در زندگی امام جواد علیه السلام

یکی از مهمترین و با ارزش ترین ویژگی و شاخص های زندگی امام جواد علیه السلام فضیلت بسیار مهم مواسات و انسان دوستی است که در سال روز شهادت مظلوانه این امام همام تلاش داریم گوشه ای از آن را مورد توجه قرار دهیم.

یکی از مهمترین و با ارزش ترین ویژگی و شاخص های زندگی امام جواد علیه السلام فضیلت بسیار مهم مواسات و انسان دوستی است که در سال روز شهادت مظلوانه این امام همام تلاش داریم گوشه ای از آن را مورد توجه قرار دهیم.

مقدمه

اگر اندکی با سبک زندگی اهل بیت علیه السلام مأنوس بودیم، به خوبی می توانستیم پازل زیبای زندگی قرآنی را در رویکرد و منش فردی و اجتماعی این ذوات مقدسه مشاهده کنیم. اولیای الهی که قطعه های طلایی سبک زندگی آنها به رنگ و بوی قرآن و آموزه های وحیانی آراسته شده است.

یکی از این امامان معصوم (علیهم السلام) که صفحات زندگی او برای جامعه انسانی درس های درست زیستن را به یادگار گذاشته، نهمین امام شیعیان حضرت امام محمد تقی ملقب به امام جواد علیه السلام است. امام جلیل القدری که زندگی او تجلی صفات و کمالات حمیده بوده و اقیانوسی از فضایل اخلاقی را در پیش روی جامعه انسانی قرار داده است.

یکی از مهمترین و با ارزش ترین ویژگی و شاخص های زندگی این امام همام فضیلت بسیار مهم مواسات و انسان دوستی است که در این نوشتار تلاش داریم گوشه ای از پازل زیبای مواسات را در پازل زندگی امام محمد تقی علیه السلام مورد بررسی و دقت قرار دهیم.

مفهوم شناسی کلید واژه مواسات

قبل از بررسی و واکاوی این شاخص دینی در سبک زندگی امام جواد علیه السلام لازم و ضروری است که تصور درست و نسبتاً کاملی از کلید واژه مواسات، داشته باشیم. با دقت و بررسی در عباراتی که محققان و لغت پژوهان پیرامون واژه مواسات داشته اند، می توان این چنین برداشت کرد که این واژه بیشتر در معانی همچون «اصلاح»، «مداوا کردن»، «از بین بردن غم و اندوه»، «کمک و دستگیری کردن» به کار رفته است.[1]

همچنین برخی از معاصرین نیز در خصوص ریشه ی نزدیک به مواسات، به جبران ضعف و اصلاح ضعف ها اشاره کرده اند.[2] و در یک برداشت دیگر می توان این چنین بیان داشت که مواسات، تقسیم و بذل داشته های (علمی، مالی، عاطفی، اخلاقی) خود به دیگران است؛ و یا سهیم و شریک کردن دیگران با داشته های خود است.

مهرورزی و مواسات در پازل زندگی امام جواد ع

گسترده گری و فراگیری مواسات در فرهنگ و اخلاق اسلامی

با اندکی درنگ و تأمل در کاربرد این کلید واژه می توان این چنین ابراز داشت که، مواسات و دستگیری و امداد رسانی به مردم تنها منحصر در مباحث اقتصادی نبوده و بسیاری از نیازها جامعه بشری را در بر می گیرد. نیازهایی که می تواند علاوه بر مباحث اقتصادی، حوزه فرهنگی، علمی و معرفتی را نیز در برگیرد از این رو در بررسی و جایگاه مواسات در سبک زندگی امام جواد علیه السلام این گسترده گری و فراگیری باید مورد عنایت و توجه قرار داشته باشد.

جلوه های ناب مواسات و مهرورزی در پازل زندگی امام جواد علیه السلام

مواسات و مهرورزی از جنس: اعتقادی و معرفتی

یکی از بیشترین و راهبردی ترین انواع مواسات و امداد رسانی هایی که خاندان عصمت و طهارت (علیهم السلام) بخصوص امام جواد علیه السلام به جامعه انسانی ارزانی داشتند، امداد رسانی علمی و معرفتی به آحاد مردم بوده است. در واقع اگر به این موضوع توجه داشته باشیم که ریشه و منشأ تمام گرفتارهای های مادی و معنوی جامعه انسانی برگرفته از جهل، نادانی است.[3] متوجه ارزش و جایگاه و اهمیت خدمات علمی اهل بیت (علیهم السلام) خواهیم شد.

در واقع سعادت دنیا و آخرت همه مردم ریشه در بهره مندی از کسب علوم و معارف دینی و اسلامی دارد که امامان معصوم علیهم السلام تا پایان عمر شریف خود اندکی در این خصوص کوتاهی نکردند و تا پای شهادت خود به دنبال ارتقای علمی و معرفتی مردم بودند.

روایات بیشماری که از امام جواد علیه السلام در منظومه روایات شیعی به یادگار مانده در واقع هدیه ای ماندگار و سعادت آفرین است که می تواند در تمام ابعاد زندگی فردی و اجتماعی مورد استفاده عموم مردم قرار داشته باشد. برای نمونه قطعه ای تلایلی از پازل روایات معرفتی و اخلاقی امام جواد علیه السلام را در این یادداشت به رسم تیمم و تبرک ذکر می کنیم:

قَالَ الْإِمَامُ الْجَوَادُ (عَلَيْهِ السَّلَامُ): «مَنْ اسْتَعْنَى بِاللَّهِ إِفْتَقَرَ النَّاسُ إِلَيْهِ، وَ مَنْ اتَّقَى اللَّهَ أَحَبَّهُ النَّاسُ وَ إِنَّ كَرَهُوا؛ [4]

هر که خود را به وسیله خداوند بی نیاز بدانند مردم محتاج او خواهند شد و هر که تقوای الهی را پیشه خود کند خواه ناخواه، مورد محبت مردم قرار می گیرد گرچه مردم خودشان اهل تقوا نباشند.»

نجات مردم از سرگردانی و گرداب گمراهی

جلوه ی دیگر مواسات علمی امام جواد علیه السلام را می توان در خارج کردن شیعیان از تحیر و سرگردانی در خصوص مباحث اعتقادی معرفی کرد. با توجه به اینکه امام جواد علیه السلام جوان ترین امام شیعیان به شمار می آید همین سن کم او در هنگام شهادت پدر، سبب شد تا شماری از اصحاب امام رضا (علی السلام)، نسبت به امامت ایشان در شک و تردید و تحیر قرار گیرند. ولی با این وجود امام جواد علیه السلام با علم ژرف و لدنی خود بسیاری از شیعیان و محبان را از تحیر و سرگردانی نجات داد.

علی ابن اسباط، از جمله یاران و محبان امام رضا و امام جواد علیهم السلام نقل می کند: روزی به محضر امام جواد علیه السلام رسیدم، در ضمن دیدار به سیمای حضرت خیره شدم تا چهره ی حضرت را در ذهنم بسپارم و برای مردم مصر و محبان حضرت تشریح نمایم. در همین هنگام امام جواد علیه السلام گویی تمام افکار من را متوجه شده بود. در برابر من نشست و به من توجه کرد و فرمود: ای علی بن اسباط! کاری که خداوند در مسأله امامت انجام داده، مانند کاری است که در مورد نبوت انجام داده است. [5] خداوند درباره ی حضرت یحیی علیه السلام می فرماید: «يَا يَحْيَى؛ خُذِ الْكِتَابَ يَقْوَوُ وَ آتَيْنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا؛ [6] ای یحیی، کتاب [خدا] را به جد و جهد بگیر، و از کودکی به او نبوت دادیم.»

امام جواد علیه السلام برای دست گیری و کمک معرفتی و علمی به جامعه اسلامی تا جایی که برایشان مقدور می شد خود در قالب مناظره و گفتگوهای علمی تلاش داشت اطرفیان را به یک سطح قابل قبول معرفتی و اعتقادی ارتقاء دهد. ایشان در این خصوص نه فقط به اطرفیان خود توجه داشت؛ بلکه با تقویت شبکه سرنی و کالت که پیشتر توسط امامان معصوم علیهم السلام سازماندهی شده بود، تلاش داشت حتی دور افتاده ترین اجتماعات اسلامی را دریابد و آنها را با معارف دینی و اسلامی و فرهنگ شیعی آشنا سازد. [7]

مواسات و مهرورزی از جنس: سخاوت و بخشندگی

جلوه های ناب دیگر انسان دوستی و مهرورزی را در سبک زندگی امام جواد علیه السلام می توان در امداد رسانی اقتصادی و معیشتی به نیازمندان و فقرا مشاهده کرد. روحیه سخاوتمندی و گشاده دستی او موجب شده بود که او را جواد الاثمه خطاب کنند، لقبی که گویای دریای سخاوت و بخشندگی است. به اذعان سیره پژوهان هیچ فقیر و نیازمندی از درخانه او نا امید خارج نمی شد. حکایات فراوان و درس آموزی در خصوص این فضیلت امام محمد تقی علیه السلام در منابع روایی به یادگار مانده است: احمد بن حنبل یکی از نزدیکان آن حضرت این چنین نقل کرده است:

«با گروهی برای حج به مکه مشرف شدیم، که راهزنان و غارت گران اموال و دارایی ما را غارت کردند و تهی دست شدیم وقتی به مدینه بازگشتیم من در کوچه ای با امام جواد علیه السلام برخورد کردم و همراه ایشان به خانه اش رفتم و ماجرا را برای آن حضرت تعریف کردم ایشان لباس و پول هایی به من داد و فرمود: آن را به اندازه اموالی که از دست رفته میان همراهان خود تقسیم کن. وقتی من لباس ها و پول ها را میان همراهان خود تقسیم کردم با کمال تعجب متوجه شدیم بدون کم و زیاد امام جواد علیه السلام آن چه را از ما غارت شده بود را هدیه داده است.» [8]

مواسات و مهرورزی از جنس: عاطفه، اخلاق و انسان دوستی

یکی دیگر از انواع و اقسام مواسات، مواسات معنوی و اخلاق است. به عبارتی نباید این چنین تصور شود که مواسات و کمک کردن به دیگران تنها در بعد مادی و پولی نمود پیدا می کند، با توجه به اینکه انسان موجودی دو بعدی است و از ظرفیت و نیازهای روحی بالایی برخوردار است، گاهی اوقات نیازهای او به حوزه روح و روان انسان بازگشت می کند. از این رو برخی افراد بیش از آنکه به پول و دارایی دیگران نیاز داشته باشند، محتاج اخلاق، منش و طبع بلند و انسان دوسانه و رفتار اخلاق مدارانه هستند.

از طرفی در منابع روایی نیز از پیامبر اکرم (صلی الله علیه و اله) نقل شده است: «إِنَّكُمْ لَنْ تَسْعَوْا النَّاسَ بِأَمْوَالِكُمْ ، فَالْقَوْهُمْ بِطَلَاقَةِ الْوَجْهِ وَخُسْنِ الْيُسْرِ؛ [9] پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : شما هرگز نمی توانید همه مردم را از اموال خود بهره مند سازید، پس با آنان با گشاده رویی و خوشرویی تمام برخورد کنید.» منابع روایی در خصوص سبک زندگی امام جواد علیه السلام و همچنین سفارش به مهرورزی با دیگران نقل کرده اند: که حضرت به یکی از شیعیان دستور دادند تا با پدرش که ناصبی و دشمن

اهل بیت علیهم السلام بود با مدارا برخورد نماید و او را از برخورد و نزاع با پدرش منع می نماید.[10]

از این رو می توان این چنین بیان کرد که از جمله جلوه های ناب انسان دوستی، مهرورزی و مواسات برخورد ملاطف آمیز و محبت آمیز با دیگران و هم نوعان است. فضیلت زیبایی که در محیط خانه و خانواده در محیط کسب و کار و روابط اجتماعی همچون اکسیری طلایی می تواند زمینه ساز آرامش و امنیت و زیبای در جامعه باشد.

پی نوشت ها:

- [1]. مفردات ألفاظ القرآن، : ۷۷، کتاب العین، ج ۷، ص ۳۳۲.
- [2]. ر.ک: التحقيق فی کلمات القرآن الکریم، ج ۱، ص ۹۱.
- [3]. تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، ص ۷۳. امام علی علیه السلام : «أَعْظَمُ الْمَصَائِبِ الْجَهْلُ؛ بزرگ ترین مصیبت ها، نادانی است.»
- [4]. بحار الأنوار، ج ۷۵، ص ۷۹، ح ۲.
- [5]. کلینی، الکافی، ج ۱، ص ۳۸۴، ح ۷.
- [6]. سوره مبارکه مریم، آیه ۱۲.
- [7]. مهدی پیشوایی، سیره پیشوایان، ص ۵۵۹.
- [8]. مجلسی، بحار الأنوار، ج ۵۰، ص ۴۴، ح ۱۴. «خَرَجْتُ مَعَ جَمَاعَةٍ حُجَّاجًا فَقُطِعَ عَلَيْنَا الطَّرِيقُ...»
- [9]. الکافی، ج ۲، ص ۱۰۳، ح ۱.
- [10]. شیخ مفید، الامالی، ص ۱۹۱.

منبع: راسخون